ROLUL STRATEGIILOR DE LEGITIMARE A IDENTITĂȚII EUROPENE ÎN DISCURSUL DIPLOMATIC ROMÂNESC

LA FUNCIÓN DE LAS ESTRATEGIAS LEGITIMADORAS DE LA IDENTIDAD EUROPEA EN EL DISCURSO DIPLOMÁTICO RUMANO

(Resumen)

Con el propósito de analizar los mecanismos de construcción de la identidad europea en el discurso diplomático rumano, el presente trabajo parte del modelo histórico-discursivo del Análisis Crítico del Discurso e identifica las estrategias y los recursos lingüísticos, discursivos y retóricos típicos para el proceso de construcción y de negociación de una identidad colectiva. Teniendo en cuenta las cuatro macro-funciones sociales de los actos discursivos: la construcción, la legitimación, la transformación y la disolución de las prácticas sociales, el núcleo de la investigación se centrará en la proyección discursiva de las estrategias legitimadoras.

Palabras clave: discurso diplomático, Análisis Crítico del Discurso, identidad, Unión Europea.

1. Considerații inițiale

Cercetarea de față propune o analiză a mijloacelor de construire a *identității europene* în discursul diplomatic. Utilitatea cercetării derivă atât din actualitatea temei și a bibliografiei cercetate, din natura obiectului de studiu – discursul diplomatic, un tip de discurs supus unui număr redus de analize lingvistice până în momentul de față, cât și din modelul de cercetare pe care îl (re)construiește, ce poate servi drept grilă de analiză pentru alte cercetări ale identității (politice, instituționale, religioase etc.) sau ale altor tipuri de fenomene sociale.

Obiectivele lucrării pornesc de la încercarea de a răspunde la o serie de întrebări pe care le considerăm relevante pentru demersul de față:

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

– Care este metoda de analiză ce poate surprinde cel mai bine formele de construcție discursivă a identității?

– Cum se construiește identitatea prin discurs?

– Ce strategii și ce mărci lingvistice sunt utilizate pentru a construi identitatea europeană?

Constituirea corpusului supus analizei a avut ca *reper în delimitarea temporală semnarea, în anul 2009, a Tratatului de la Lisabona*, act cu valoare constituțională, ce consemnează existența unei identități europene comune și unitatea Uniunii Europene ca actor pe scena internațională, ce capătă personalitate juridică proprie. Luând în considerare gradul diplomatic, poziția politico-diplomatică a emițătorilor selectați și spațiul instituțional al producerii discursurilor, am avut în vedere două categorii: discursuri rostite de ministrul afacerilor externe în contexte *bilaterale* și în contexte *multilaterale*.

2. Analiza identității în discurs

Fiind considerat un element esențial în fundamentarea relațiilor interpersonale, instituționale și internaționale, conceptul de *identitate* a fost abordat, până în momentul de față, din perspective diferite: *politică* (Waever 1996, Milliken 1999, Mole 2007), filozofică (Morin 2002, Ricoeur 2003), sociologică (Gergen 1992, Deaux 1996,), lingvistică (Wodak 2009, Krzyzanowski 2010) și sub forme diverse.

Cercetarea identității europene, deși nu oferă dispute privind istoria conceptului, se prezintă destul de polemică în privința conținutului: pentru unii autori, identitatea europeană desemnează o realitate deja existentă și multidimensională (politică, economică, culturală), iar, pentru alții, descrie fie o identitate colectivă în curs de formare, *in statu nascendi*, fie doar un deziderat, realizabil sau nu, în funcție de evoluțiile viitoare ale Uniunii Europene.

Principalele *analize lingvistice* ale indexării identității în discurs, apărute cu precădere la sfârșitul secolului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea, pot fi clasificate (în funcție de scopul și de obiectul cercetării) în trei categorii: *analiza identității în interacțiune* (Antaki, Widdicombe 1998, Benwell, Stokoe 2006), *analiza construcției narative a identității* (Labov, Waletzky 1967) și *analiza construcției discursive a identității* (Wodak 1999, 2009, Krzyzanowski 2010).

Analiza de față urmează perspectiva analizei construcției discursive a identității, înscriindu-se în cea de-a treia direcție, cadrul teoretic și metodologic în care ne plasăm fiind reprezentat, în principal, de abordarea istorico-discursivă (DHA), ramură a Analizei Critice a Discursului cunoscută și sub numele de Școala Vieneză de Analiză a Discursului, ce își are rădăcinile în pragmatica lingvistică și în sociolingvistică, „urmând atât tradiția bernsteiniană, cât și ideile Școlii de la Frankfurt" (Wodak 2006: 14). Bazându-și principiile pe teoria foucaultiană asupra discursului și pe „jocul de limbaj" wittgensteinian, analiza istorico-discursivă încearcă să integreze în analiza

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

discursului toate datele privind contextul istoric și social, pentru a observa impactul pe care acestea îl au asupra structurii, asupra conținutului și asupra funcțiilor discursului.

Acceptând interdependența discurs – practică socială, Analiza Critică a Discursului identifică patru *macro-funcții sociale ale actelor discursive*: acestea joacă un rol esențial în *producerea* și în construcția faptelor sociale, în *reproducerea*, în perpetuarea unui statut social, sunt un instrument important în *schimbarea* unui statut, putând duce la *disoluția* acestuia. Proiectând în planul discursului aceste funcții, modelul istorico-discursiv delimitează patru macro-strategii discursive care conduc la nașterea și la evoluția unei practici sociale: *constructive*, *legitimatoare*, *transformative* și *distructive* (Wodak 2009: 33–35).

Urmând această clasificare și adaptând-o la specificul acțiunii diplomatice și la corpusul analizat, interesul lucrării de față se va îndrepta spre analiza proiecției discursive a macrostrategiei *legitimatoare* și a mărcilor lingvistice, discursive și retorice specifice.

3. Analiza strategiilor *legitimatoare* în procesul de construire a identității europene

Strategiile de legitimare a identității presupun raportarea la evenimentele trecute cu rol decisiv în constituirea istoriei comune. Această rememorare a trecutului are rolul de a emfatiza continuitatea trecut-prezent-viitor, uitarea consensuală având un rol important: rememorarea are în vedere ceea ce *se vrea* a fi amintit. În acest sens, vor fi selectate doar anumite episoade ale memoriei colective și vor fi emfatizate (până la mitizare) aspectele care au implicat colaborarea și angajarea mutuală.

Puținele secvențe ce invocă și condamnă greșelile care și-au pus amprenta asupra istoriei reconstituie un *scenariu al haosului și al crizei*, prin lexeme și prin metafore care aparțin câmpului semantic *al războiului și al luptei*:

> *În septembrie 1949, într-un Berlin care lupta încă să renască din ruine, José Ortega y Gasset ţinea o conferinţă în faţa unui grup de studenţi entuziaşti (...). Europa divizării ţine de trecut. Europa incertitudinilor şi a crizei ţine de prezent* (D1).

Noțiunile declanșatoare ale *memoriei interdiscursive diplomatice* tind să selecteze din textura emoțională a unui concept experiențele și atitudinile care îl valorizează pozitiv sau care conduc chiar la mitizarea acestuia (*marile războaie*, *unirea*, *independența* etc.):

> *Ucraina şi-a proclamat independenţa la 24 august 1991, iar România a recunoscut noul stat la 8 ianuarie 1992, relaţiile diplomatice dintre cele două state fiind stabilite la 1 februarie 1992* (D5).

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Natura epidictică a discursului nu poate evita *glisarea spre tabloul expresiv*, faptele fiind prezentate dintr-o perspectivă subiectivizată, a descriptorului-martor (prezent în text prin *mărcile verbale și pronominale de persoana I*), care tinde să elogieze, să hiperbolizeze trăsăturile personajelor și ale evenimentelor expuse:

> *Revoluția din decembrie 1989, un alt moment sublim al istoriei noastre recente, a eliberat din nou voința poporului, redeșteptându-i setea de democrație și redându-i demnitatea. Astfel, a devenit posibilă afirmarea supremă a vocației noastre europene – integrarea României în NATO şi în Uniunea Europeană – din nou, un țel comun realizat prin coeziunea, abnegația și consensul întregii națiuni. Drumul nostru nu se oprește aici. De noi toți depinde să fructificăm aceste realizări, să ne afirmăm prin valorile noastre în marea familie europeană, să ajungem prin eforturi conjugate la prosperitatea pe care ne-o dorim cu toții și pe care o merităm din plin* (D11).

În acest context, reliefarea admirației, a laudei față de evenimentele sau față de personajele invocate (în general, prin adjective calificative) devine o condiție *sine-qua-non* a discursului diplomatic:

> *Mă voi apleca în mod special asupra acestei ultime etape a carierei diplomatice a domnului ambasador Ion Jinga, care are privilegiul să reprezinte interesele României într-unul din statele cu îndelungată tradiţie diplomatică şi influenţă în afacerile europene şi mondiale. Putem spune azi, dincolo de situaţiile conjuncturale şi chiar în condiţiile dificile ale crizei economico-financiare prin care trece Europa, că niciodată în istoria comună a relaţiilor bilaterale, România şi Marea Britanie nu au avut relaţii mai bune. Astăzi, este de evidenţiat calitatea dialogului politic, convergenţa în problemele securităţii internaţionale, dinamica schimburilor economice, dar şi culturale şi inter-umane. La acest bilanţ pozitiv al relaţiilor bilaterale, ambasadorul Jinga, un european prin excelenţă, şi-a adus întreaga contribuţie printr-un efort onest, prin tact şi perseverenţă, precum şi prin remarcabila capacitate de comunicare* (D11).

Continuitatea temporală, tradiția europeană îndelungată sunt reafirmate prin intermediul indicilor lingvistici și al morfemelor care implică ideea repetitivității, a continuității:

– Prepoziții temporale, adverbe, locuțiuni adverbiale de timp și verbe care exprimă ideea de conservare, de menținere:

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

> *Eforturile diplomaţiei române trebuie să menţină vie o lecţie fundamentală, şi anume, că lupta pentru un ideal, curajul şi determinarea de a înfăptui aspiraţiile românilor dau sens istoriei unei naţiuni. Suntem de aproape cinci ani stat membru al Uniunii Europene. Economiile, societăţile, populaţiile noastre au atins un grad de interdependenţă care ne obligă să continuăm proiectul originar al părinţilor fondatori ai Uniunii* (D8).

– Prefixe iterative (1) și substantive ce desemnează continuitatea (2):

(1) *Reafirmăm şi cu această ocazie importanţa politică, geo-politică şi economică a regiunii Mării Negre pentru Uniunea Europeană* (D6).
(2) *Marca de continuitate istorică a diplomaţiei se reflectă în participarea vizibilă şi apreciată a României la activitatea organizaţiilor cu vocaţie regională şi universală, menite să instituie şi să apere pacea şi securitatea internaţională* (D7).

Spațiul comun este reconfirmat, iar colaborarea și dorința de implicare sunt reafirmate, prin:

– Lexeme social-colective care actualizează o serie de *sentimente sociale* și de *valori împărtășite*:

> *Da, statele noastre împărtăşesc valorile comune europene: promovarea democraţiei, statul de drept, consolidarea economiei de piaţă şi respectarea drepturilor şi a libertăţilor fundamentale, inclusiv ale persoanelor ce aparţin minorităţii naţionale, aşa cum este scris în articolul privind „Valorile Uniunii" din Tratatul de la Lisabona* (D3).

– *Adjective calificative*, care autoevaluează pozitiv acțiunile anterioare și intențiile viitoare:

> *Avem, prin urmare, un bagaj generos de obiective realizate, dar şi perspectivă pe măsură. Avem, prin urmare, şi o mare responsabilitate. În ce priveşte România, în numele căreia vorbesc acum, această responsabilitate este asumată pe deplin, atât la nivelul angajamentelor, al discursului politic, diplomatic, precum şi la nivel public, cât şi la nivelul acţiunii concrete, care trebuie să fie eficientă, echilibrată din toate punctele de vedere şi orientată spre rezultate pentru cetăţenii noştri, fie ei români, maghiari sau de altă etnie* (D2).

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Inventarul amplu de adjective și de adverbe cu nuanță pozitivă sunt folosite, în special, în calificarea momentelor marcate de o implicare benefică a României în acțiunile comune:

> *După 1990, am parcurs împreună multe momente importante, emblematice, ale reconcilierii româno-ungare şi ale construcţiei unei relaţii moderne, îndreptate spre un viitor comun, printre care ţin să menţionez semnarea, în 1996, a Tratatului de înţelegere, cooperare şi bună vecinătate* (D2).

– *Verbe de conduită emoțional-expresivă* conotate euforic, plasate uneori la nivel metadiscursiv:

> *România, mă bucur să o spun, este pregătită să participe la Serviciul European de Acţiune Externă* (D1).

Emițătorul se plasează într-un spațiu de interferență a *unității* cu *alteritatea*, în care procesul de construcție a imaginii *eului național* funcționează ca garant al legitimității colaborării cu *Celalalt*, perceput ca partener strategic în viitoarele acțiuni internaționale. O dovadă a acestui fapt este folosirea lui „noi inclusiv", care nu mai este o marcă a unității popor-reprezentant, ci una a colaborării impuse de împărtășirea aceluiași set de valori, de amintiri și de obiective. Prin folosirea persoanei I plural, emițătorul invită receptorul să ia parte la proiectele unilaterale, reiterarează dezideratul materializării ipotezei teritoriului comun și se focalizează asupra acelor fațete ale ipseității care permit (re)afirmarea unității.

> *De noi depinde să folosim eficient potenţialul comercial existent între România şi Finlanda, să sporim numărul investiţiilor finlandeze în ţara noastră şi să îndemnăm oamenii de afaceri din România să fie mai dinamici şi să pătrundă pe piaţa finlandeză* (D2).

> *Doar împreună putem contribui semnificativ la construirea Uniunii Europene de mâine. Avem, după părerea mea, şansa istorică de a aparţine, atât românii, cât şi ungurii, unei patrii comune, care se numeşte Uniunea Europeană* (D3).

> *Asumând responsabil şi sincer istoria şi privind spre viitor, cele două state sunt astăzi mai pregătite ca niciodată să-şi consolideze relaţiile în cadru bilateral, dar şi valorificând apartenenţa comună la structurile europene şi euroatlantice şi la comunitatea de valori pe care o reprezintă* (D4).

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Forma de persoana I plural a pronumelui personal „noi" este cea mai complexă dintre categoriile persoanei, putând îngloba, în funcție de strategiile discursive utilizate, și alte persoane. Trecerea de la un „noi" exclusiv la un „noi" inclusiv sau la unul atemporal justifică granițele subtile dintre strategiile constructive și cele transformative. Distincția *exlusiv/inclusiv* pornește de la teoria lui Benveniste, care consideră că forma „noi" este, de fiecare dată, o conjuncție între un „eu" și un „non-eu", ce poate avea un referent specific („voi" sau „ei") sau poate reprezenta doar dilatare difuză a *eului* (Benveniste 1966).

În timp ce *pluralul inclusiv* (eu+tu) presupune o accentuare a rolului alocutorului și are o puternică funcție mobilizatoare (1), *pluralul exclusiv* (eu+ei) rămâne specific strategiilor de autoprezentare pozitivă, desemnând, în mod general, poporul român și reprezentanții săi (2):

(1) *Încrederea noastră în noi, ca europeni, trebuie să se afle la baza oricărei ipostaze externe a diplomaţiei* (D8).
Doar împreună putem contribui semnificativ la construirea Uniunii Europene de mâine. Avem, după părerea mea, şansa istorică de a aparţine, atât românii, cât şi ungurii, unei patrii comune, care se numeşte Uniunea Europeană (D4).

(2) *Din punctul nostru de vedere, parteneriatul strategic dintre România şi Ungaria reprezintă dezvoltarea naturală a relaţiei de bună vecinătate şi de cooperare între cele două state* (D4).
Politica noastră are o incontestabilă vocaţie europeană şi regională (D8).

O funcție importantă în cadrul startegiilor de legitimare este îndeplinită de *forma atemporală, dilatată a lui „noi"*, care îi include atât pe reprezentanții diplomatici prezenți și pe cetățenii reprezentați, cât și pe europenii din toate timpurile, care au asigurat continuitatea trecut-prezent:

> *Legăturile dintre noi sunt indisolubile, marcând o dezvoltare fără precedent între statele noastre* (D3).

> *Avem, prin urmare, un bagaj generos de obiective realizate, dar şi perspectivă pe măsură* (D4).

Integrarea României în spațiul comunitar, stabilirea de relații diplomatice multilaterale și întărirea valorilor democratice sunt deziderate reliefate și reiterate prin *strategii ale repetiției*, cele mai frecvente fiind *recurența* unității frazeologice *Uniunea Europeană*, a toponimului *Europa* (1) și *paralelismul anaforic* (2) și *epiforic* (3):

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

(1) *Uniunea Europeană se află în faţa unor decizii majore privind poziţionarea procesului de redistribuire a puterii la nivel mondial, astfel încât Europa socială să coexiste cu Europa competitivităţii, cu o Europă competitivă* (D10).
(2) *Trebuie să ne obişnuim şi în România cu această distribuţie a rolurilor şi să cooperăm în consecinţa prevederilor legii fundamentale. Trebuie să mergem până la capăt în exerciţiul democraţiei şi să facem din politica externă materie de consens al forţelor politice şi, de ce nu, rezultat al consensului naţional* (D9).
(3) *Idei avem, energie avem, voinţă politică avem, aşa că îl voi ruga pe domnul ministru să continue şi să vedem ce putem face împreună în plus în beneficiul acestui parteneriat strategic* (D3).

4. Considerații finale

Problematica *identitățîi* este una multidimensională, iar pluralitatea semnificațiilor conduce la o diversificare a literaturii de specialitate, care utilizează o serie amplă de concepte și de clasificări. Astfel, pentru a înțelege fenomenul complex al configurării identitare a unei persoane sau a unei colectivități, nu trebuie să ne îndreptăm atenția doar asupra studiului relațiilor dintre diversele fațete ale sinelui, ci și asupra procesului de identificare, ca acțiune prin intermediul căreia se produce conexiunea dintre individ și grup.

Construcția identitară reprezintă motorul formării societății, iar construcția socială a identității se naște într-un context marcat de relații de putere, având la bază trei forme fundamentale: *identitatea legitimizantă, identitatea de rezistență și identitatea-proiect*. În acest context, evocarea trecutului național devine un vehicul de construcție și de expunere a diferitelor dimensiuni ale sinelui, limbajul fiind principalul instrument prin care acestea devin inteligibile pentru noi și pentru ceilalți. Istoria, narațiunea (în special a unei națiuni), expusă într-un context dialogic, prin practici discursive împărtășite, conferă sens dimensiunii identitare. Discursul politicii externe, ca principală formă de acțiune diplomatică, devine un spațiu conjugat la confluența dintre „ipseitățile" naționale, în punctul în care propria „narațiune" se intersectează cu narațiunea Celuilalt. Această „țesătură a ipseităților naționale" stă la baza constituirii comunităților internaționale, delimitării unui spațiu consensual și a unui set de obiective comune.

SURSE

D1: Conferința de presă de lansare a Președinției spaniole a Consiliului UE.
D2: Împlinirea a 90 de ani de la stabilirea relaţiilor diplomatice dintre România şi Finlanda.

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

D3: Aniversarea a 10 ani de la semnarea Declaraţiei de Parteneriat strategic româno-ungar.
D4: Aniversarea a 90 de ani de la stabilirea relaţiilor bilaterale între România şi Republica Ungară.
D5: Inaugurarea expoziţiei filatelice româno-ucrainene «De la Bucureşti la Kiev, o călătorie filatelică».
D6: A 24-a reuniune a Consiliului Miniştrilor Afacerilor Externe din statele membre ale Organizaţiei Cooperării Economice a Mării Negre.
D7: Lansarea Preşedinţiei ungare a Consiliului UE.
D8: Summitul UE-Africa.
D9: Conferinţa Politici UE la Marea Neagră - consolidarea cooperării regionale.
D 10: Vernisarea expoziţiei MAE, 150 de ani de diplomaţie.
D11: Încheierea ciclului de manifestări dedicate marcării a 150 de ani de diplomaţie.

BIBLIOGRAFIE

Antaki, C, Widdicombe, S. (eds.), 1998, *Identities in talk*, London, Sage.
Benveniste, Émile, 2000, *Probleme de lingvistică generală*, Bucureşti, Teora.
Benwell, B., Stokoe, E., 2006, *Discourse and identity*, Edinburgh, Edinburgh University Press.
Deaux, K., 1996, „Social Identification", în E.T. Higgins și A.W. Kruglanski (eds.), *Social Psychology. Handbook of basic principles*, New York, Guilford Press.
Gergen, K., 1992, *The Saturated Self Dilemmas of Identity in Contemporary Life*, USA, Basic Books.
Labov, W., Waletzky, J., 1967, „Narrative analysis: Oral versions of personal experience", în J. Helm (ed.), *Essays on the Verbal and Visual Arts*, Seattle, University of Washington Press, p. 12–44.
Krzyzanowski, M., 2010, *The Discursive Construction of European Identities*, Frankfurt am Main, Peter Lang.
Milliken, J., 1999, „Intervention and Identity: Reconstructing the West in Korea", în Jutta Weldes, *Cultures of Insecurity: States, Communities, and the Production of Danger*, Minneapolis, University of Minnesota Press.
Mole, R. C., 2007,. *Discursive constructions of identity in European politics*, Basingstoke, Palgrave Macmillan.
Morin, E., 2002, *Gândind Europa*, București, Editura Trei.
Ricoeur, Paul, 2003, *Sí mismo como otro*, Mexic, Siglo Veintiuno Autores.
Waever, O., 1996, „The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate", în Steve Smith, Marysia Zalewski și Ken Booth, *International Theory: Positivism and Beyond*, Cambridge, Cambridge Unviersity Press.
Wodak, R., De Cillia, R., Reisigl, M., 1999., „The discursive construction of national identities", în *Discourse & Society*, 10 (2), p. 149–173.

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Wodak, R., Meyer, M. (eds.), 2001, *Methods of critical discourse analysis*, London, Sage.
Wodak, R., 2006, „Mediation between discourse and society: Assessing cognitive approaches", în *CDA. Discourse Studies*, 8 (1), p. 179–190.
Wodak, Ruth, de Cillia, Rudolf, Martin Reisigl, Liebhart, Karin, 2009, *The discursive construction of national identity*, Edinburgh, Edinburgh University Press.

Corina POPA
Universitatea din Bucureşti

BDD-V4297 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)